סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ תשפ"ב, 2022
מספר השאלון: 1262
קובץ: תשובות סופיות

תנ"ך

שאלון 1262 (אקסטרניים)

הוראות לנבחן

מדינת ישראל, משרד החינוך
סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ תשפ"ב, 2022
מספר השאלון: 1262
תנ"ך
הוראות
א. משך הבחינה: שעה וחצי.
מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.
פרק ראשון – סיפורי ראשית העולם והאנושות – (2×40) – 80 נקודות
פרק שני – נושאי הבחירה – (1×20) – 20 נקודות
סך הכול – 100 נקודות
ב. חומר עזר מותר בשימוש: תנ"ך עברי שלם בלי פירושים ובלי תוספות.
מותר להשתמש בתנ"ך שיש בו מפות.
ג. הוראות מיוחדות: (1) אין להעתיק את השאלה; יש לכתוב את מספרה בלבד.
(2) יש להתרכז בנושא. יש לשים לב לכתב, לכתיב ולפיסוק.
יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה. כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.
השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.
בהצלחה!

כללי המענה במועד זה (קיץ תשפ״ב): כללי המענה מודפסים בשאלון עצמו. פרק ראשון – שתי השאלות 1–2 (40 נקודות לכל שאלה); בכל שאלה סעיף א חובה (25 נקודות) ועוד סעיף אחד מן הסעיפים ב–ג (15 נקודות) = 80. פרק שני – שאלה אחת מן השאלות 3–4 (20 נקודות); בשאלה שנבחרה לא הודפסה בחירה בין סעיפים (שאלה 3: 10 + 10; שאלה 4: 12 + 8). מבנה זה תואם את מכתב הפיקוח על הוראת המקרא בחינוך הממלכתי מ־15.12.20 על מבנה שאלון 1262 (פרק ראשון 2×40 = 80; פרק שני 1×20 = 20). מסמך התובנות של הפיקוח לקיץ תשפ״ב (04.08.22) מציין באופן כללי ש"המיקוד וחוקי המענה, הקלו עד מאד על המורים והתלמידים", אך אינו מפרט כללי מענה אחרים לשאלון 1262. מסמך רשמי נפרד המפרט כללי מענה אחרים למועד זה לא נמצא במקורות שבידינו, ולכן מובא המבנה כפי שהודפס בשאלון.

הערה לפתרונות: בפסוקים המצוטטים השם המפורש נכתב בצורת ה׳ (גם עם אותיות שימוש: וַה׳, לַה׳, בַּה׳). בשאלון הזה אין צילומי פסוקים (רק משלי לא, ל מובא בגוף שאלה 3 בניקוד חלקי, כפי שהודפס); נוסח הפסוקים בפתרונות הוא הנוסח המסורתי, בניקוד ובלי טעמים.

בהצלחה!

תשובות סופיות

פרק ראשון – סיפורי ראשית העולם והאנושות

שאלה 1

א. האדם–האישה: האדם מאשים את האישה "הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הִוא נָתְנָה־לִּי מִן־הָעֵץ וָאֹכֵל" (בראשית ג, יב) – השותפות הופכת להאשמה (או: "וְאֶל־אִישֵׁךְ תְּשׁוּקָתֵךְ וְהוּא יִמְשָׁל־בָּךְ" (בראשית ג, טז) – יחסי שליטה במקום "עזר כנגדו"). האדם–האל: "וַיִּתְחַבֵּא הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ מִפְּנֵי ה' אֱלֹהִים בְּתוֹךְ עֵץ הַגָּן" (בראשית ג, ח) ו"וָאִירָא כִּי־עֵירֹם אָנֹכִי וָאֵחָבֵא" (בראשית ג, י) – פחד והסתתרות במקום קרבה (או: הגירוש, כג–כד). האדם–האדמה: "אֲרוּרָה הָאֲדָמָה בַּעֲבוּרֶךְ בְּעִצָּבוֹן תֹּאכְלֶנָּה כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ" (בראשית ג, יז), "וְקוֹץ וְדַרְדַּר תַּצְמִיחַ לָךְ" (בראשית ג, יח) – האדמה כבר אינה נותנת את פירותיה בקלות, הפרנסה כרוכה בעמל ובצער (או: "עַד שׁוּבְךָ אֶל־הָאֲדָמָה" (בראשית ג, יט) – המוות).

ב. (1) מפסוקים ח–י: האל "מִתְהַלֵּךְ בַּגָּן לְרוּחַ הַיּוֹם" (בראשית ג, ח) – הליכה ברגליים כאדם, בשעה הנעימה של היום; או: "וַיֹּאמֶר לוֹ אַיֶּכָּה" (בראשית ג, ט) – שואל כמי שאינו יודע. מפסוק כב: "הֵן הָאָדָם הָיָה כְּאַחַד מִמֶּנּוּ לָדַעַת טוֹב וָרָע וְעַתָּה פֶּן־יִשְׁלַח יָדוֹ וְלָקַח גַּם מֵעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וָחַי לְעֹלָם" (בראשית ג, כב) – האל מתלבט ודואג (חושש) שהאדם יהיה דומה לו, ופועל כדי לשמור על הגבול – רגשות ושיקולים אנושיים. (2) הקושי: "מתהלך" מייחס לאל גוף ותנועה. רש"י מסב את "מתהלך" אל הקול: הם שמעו את קולו של האל, והקול הוא שנע בגן – לא האל עצמו הלך. ביסוס: "אֶת־קֹלְךָ שָׁמַעְתִּי בַּגָּן" (בראשית ג, י) – האדם שמע קול ולא ראה דמות; גם בפסוק ט האל "קורא" לאדם ("וַיִּקְרָא ה' אֱלֹהִים אֶל־הָאָדָם" (בראשית ג, ט)) – המפגש כולו קולי.

ג. (1) א. האדם "הֵן הָאָדָם הָיָה כְּאַחַד מִמֶּנּוּ לָדַעַת טוֹב וָרָע" (בראשית ג, כב) – חצה את הגבול בין האדם לאל; ב. "וְעַתָּה פֶּן־יִשְׁלַח יָדוֹ וְלָקַח גַּם מֵעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וָחַי לְעֹלָם" (בראשית ג, כב) – למנוע ממנו חיי נצח (עץ החיים נשמר בכרובים, כד). (אפשר גם: "לַעֲבֹד אֶת־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר לֻקַּח מִשָּׁם" (בראשית ג, כג) – כדי שיקיים את ייעודו/עונשו לעבוד את האדמה.) (2) הטענה: דווקא העונשים (עמל, לידה בצער, חיי סוף) הם שהפכו את האדם לאדם ופתחו את הדרך לתרבות. עמדה (מסכים): "בְּזֵעַת אַפֶּיךָ תֹּאכַל לֶחֶם" (בראשית ג, יט) – לחם הוא תוצר של עבודה, יצירה אנושית ותחילת החקלאות; "וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ חַוָּה כִּי הִוא הָיְתָה אֵם כָּל־חָי" (בראשית ג, כ) – מיד אחרי הקללה האדם רואה בה מקור חיים והמשכיות. (אפשר גם: לא מסכים – הכתוב מציג את השינוי כקללה ואובדן: "אֲרוּרָה", "בְּעֶצֶב", מוות.)

שאלה 2

א. (1) מידה כנגד מידה: העונש תואם את החטא – במילים ובתוכן; מה שבני האדם ביקשו להשיג או למנוע מתהפך עליהם. (2) א. "פֶּן־נָפוּץ עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ" (בראשית יא, ד) ⇐ "וַיָּפֶץ ה' אֹתָם מִשָּׁם עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ" (בראשית יא, ח) – מה שחששו ממנו הוא העונש. ב. "הֶבָה נִלְבְּנָה לְבֵנִים" (בראשית יא, ג) ⇐ "הֶבָה נֵרְדָה וְנָבְלָה שָׁם שְׂפָתָם" (בראשית יא, ז) – אותה פתיחה "הבה", ו"נלבנה"/"נבלה" באותיות הפוכות; הכלי שבו בנו (השפה האחת) נשבר. (אפשר גם: "וְנַעֲשֶׂה־לָּנוּ שֵׁם" (בראשית יא, ד) ⇐ "עַל־כֵּן קָרָא שְׁמָהּ בָּבֶל" (בראשית יא, ט) – השם שקיבלו הוא שם של בלבול; "וְרֹאשׁוֹ בַּשָּׁמָיִם" (בראשית יא, ד) ⇐ "וַיֵּרֶד ה' לִרְאֹת אֶת־הָעִיר וְאֶת־הַמִּגְדָּל" (בראשית יא, ה).)

ב. (1) לפי אבן עזרא "אחדים" (מן "אחד") = זהים: לחכם ולכסיל היה אותו אוצר מילים, ואת כל המילים הבינו כולם. (אבן עזרא מנגיד זאת לימיו: בכל לשון יש מילים שלא כל דובריה מבינים.) "שפה אחת" = לשון אחת לכולם; "דברים אחדים" = אותן מילים בדיוק, בלי פער בין משכילים לפשוטים – הבנה הדדית מלאה. (2) עמדה לדוגמה: עדיף עולם של ריבוי שפות ודעות. נימוק א: האחידות אפשרה כוח בלתי מוגבל ויהירות – "וְעַתָּה לֹא־יִבָּצֵר מֵהֶם כֹּל אֲשֶׁר יָזְמוּ לַעֲשׂוֹת" (בראשית יא, ו); ריבוי דעות מגביל כוח ומונע עריצות של רעיון אחד. נימוק ב: האחידות ריכזה אותם במקום אחד ("פֶּן־נָפוּץ עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ" (בראשית יא, ד)) בניגוד לברכה "פְּרוּ וּרְבוּ וּמִלְאוּ אֶת־הָאָרֶץ" (בראשית ט, א); הגיוון מוביל להתפשטות ולהתפתחות תרבויות. התייחסות לנגד: שפה אחת מקלה על שיתוף פעולה ("וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ" (בראשית יא, ג)) ומונעת אי הבנות, אבל אפשר ליצור גשרים בין שפות בלי לוותר על הגיוון. (גם העמדה ההפוכה מתקבלת אם היא מנומקת.)

ג. (1) שלילי – בראשית יא, ד: "וְנַעֲשֶׂה־לָּנוּ שֵׁם" (בראשית יא, ד). חיובי – שמואל ב ז, ט: "וְעָשִׂתִי־לְךָ שֵׁם גָּדוֹל" (שמואל ב ז, ט), וישעיהו נו, ה: "יָד וָשֵׁם טוֹב מִבָּנִים וּמִבָּנוֹת" (ישעיהו נו, ה). הסיבה: מי עושה את השם ובשביל מה – בבבל בני האדם עושים לעצמם שם בכוחם, מתוך יהירות ובמקום האל; אצל דוד ואצל הסריסים ה' הוא שנותן את השם, כגמול על נאמנות (דוד – הנהגה עם ה'; הסריסים – שמירת שבת וברית). (2) שלילי: "וַיַּצֵּב־לוֹ בְּחַיָּיו אֶת־מַצֵּבָת אֲשֶׁר בְּעֵמֶק־הַמֶּלֶךְ כִּי אָמַר אֵין־לִי בֵּן בַּעֲבוּר הַזְכִּיר שְׁמִי" (שמואל ב יח, יח) – אבשלום מקים לעצמו מצבה בכוחו, כמו בוני המגדל, ובמרד נגד אביו; האירוניה: "וַיַּצִּבוּ עָלָיו גַּל־אֲבָנִים גָּדוֹל מְאֹד" (שמואל ב יח, יז) – במקום מצבה של כבוד, גל אבנים על בור ביער. (אפשר גם: חיובי/מובן – רצון אנושי להיזכר כשאין בן, כמו "יד ושם" לסריסים, והשם נשאר "עַד הַיּוֹם הַזֶּה".)

פרק שני – נושאי הבחירה

שאלה 3

א. (1) ייצור טקסטיל – "דָּרְשָׁה צֶמֶר וּפִשְׁתִּים וַתַּעַשׂ בְּחֵפֶץ כַּפֶּיהָ" (משלי לא, יג); מסחר – "סָדִין עָשְׂתָה וַתִּמְכֹּר וַחֲגוֹר נָתְנָה לַכְּנַעֲנִי" (משלי לא, כד); חקלאות ונדל"ן – "זָמְמָה שָׂדֶה וַתִּקָּחֵהוּ מִפְּרִי כַפֶּיהָ נָטְעָה כָּרֶם" (משלי לא, טז). (גם: ניהול משק הבית – "וַתִּתֵּן טֶרֶף לְבֵיתָהּ וְחֹק לְנַעֲרֹתֶיהָ" (משלי לא, טו); צדקה – "כַּפָּהּ פָּרְשָׂה לֶעָנִי" (משלי לא, כ).) (2) אחרי שפירט את מעשיה, הכותב מסכם ומעמיד את הערך שמאחוריהם: לא החן והיופי – שהם חולפים ומטעים – אלא יראת ה' היא שורש מעלתה, וממנה נובעים חריצותה, יושרה ונדיבותה. זו נקודת שיא ומסקנה ערכית, והיא מנוגדת לציפייה לשבח אישה על יופייה (שלא הוזכר כלל במזמור). הפסוק הבא מחזק: "וִיהַלְלוּהָ בַשְּׁעָרִים מַעֲשֶׂיהָ" (משלי לא, לא) – השבח הוא על המעשים.

ב. (1) בגלל חסדה ונאמנותה לנעמי – "הֻגֶּד הֻגַּד לִי כֹּל אֲשֶׁר־עָשִׂית אֶת־חָמוֹתֵךְ אַחֲרֵי מוֹת אִישֵׁךְ וַתַּעַזְבִי אָבִיךְ וְאִמֵּךְ וְאֶרֶץ מוֹלַדְתֵּךְ" (רות ב, יא); בגלל החסד ה"אחרון": היא בחרה בגואל מן המשפחה ולא בבחורים – "הֵיטַבְתְּ חַסְדֵּךְ הָאַחֲרוֹן מִן־הָרִאשׁוֹן לְבִלְתִּי־לֶכֶת אַחֲרֵי הַבַּחוּרִים אִם־דַּל וְאִם־עָשִׁיר" (רות ג, י); וגם חריצותה – "וַתַּעֲמוֹד מֵאָז הַבֹּקֶר וְעַד־עַתָּה" (רות ב, ז); "כִּי יוֹדֵעַ כָּל־שַׁעַר עַמִּי כִּי אֵשֶׁת חַיִל אָתְּ" (רות ג, יא). (2) "וּפָרַשְׂתְּ כְנָפֶךָ עַל־אֲמָתְךָ כִּי גֹאֵל אָתָּה" (רות ג, ט) – רות מנסחת בקשת נישואים בעדינות ובחוכמה: היא הופכת מפגש לילי רגיש לבקשה מכובדת ומזכירה לבֹעז את חובתו כגואל. (אפשר גם: "אֲלַקֶּטָה־נָּא וְאָסַפְתִּי בָעֳמָרִים אַחֲרֵי הַקּוֹצְרִים" (רות ב, ז) – מבקשת רשות ומקפידה על הנהגה נכונה; "מַדּוּעַ מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךְ לְהַכִּירֵנִי וְאָנֹכִי נָכְרִיָּה" (רות ב, י) – שאלה צנועה שמזמינה את בֹּעז לפרט את שבחה.)

שאלה 4

א. (1) "וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־שָׁאוּל לֹא אוּכַל לָלֶכֶת בָּאֵלֶּה כִּי לֹא נִסִּיתִי" (שמואל א יז, לט) – הוא ניסה את הציוד, הבין שהשריון הכבד והלא מוכר יכביד עליו, ובחר בכלים שבהם הוא מיומן: "וַיִּקַּח מַקְלוֹ בְּיָדוֹ וַיִּבְחַר־לוֹ חֲמִשָּׁה חַלְּקֵי־אֲבָנִים מִן־הַנַּחַל וַיָּשֶׂם אֹתָם בִּכְלִי הָרֹעִים אֲשֶׁר־לוֹ וּבַיַּלְקוּט וְקַלְעוֹ בְיָדוֹ" (שמואל א יז, מ) (ניסיון כרועה, לד–לו; חמש אבנים – גיבוי). (2) גלית חמוש ומוגן מכף רגל ועד ראש – "וְכוֹבַע נְחֹשֶׁת עַל־רֹאשׁוֹ וְשִׁרְיוֹן קַשְׂקַשִּׂים הוּא לָבוּשׁ" (שמואל א יז, ה) – ולוחם מנוסה "כִּי־נַעַר אַתָּה וְהוּא אִישׁ מִלְחָמָה מִנְּעֻרָיו" (שמואל א יז, לג); דוד יוצא בלי שום מגן, אפילו בלי כובע, ומסכן את חייו ואת גורל המחנה: אם האבן תחטיא – אין לו הגנה. (גם: הפלשתי לועג "הֲכֶלֶב אָנֹכִי כִּי־אַתָּה בָא־אֵלַי בַּמַּקְלוֹת" (שמואל א יז, מג).)

ב. א. לא להילחם בכלים של החזק אלא בדרך שלו – נשק מרחוק, מקלע ואבן, אל המקום הפגיע: "וַיִּשְׁלַח דָּוִד אֶת־יָדוֹ אֶל־הַכֶּלִי וַיִּקַּח מִשָּׁם אֶבֶן וַיְקַלַּע וַיַּךְ אֶת־הַפְּלִשְׁתִּי אֶל־מִצְחוֹ" (שמואל א יז, מט). ב. ביטחון ואמונה שאינם נכנעים לאיום, ותשובה בדיבור לאיום בדיבור: מול "וְאֶתְּנָה אֶת־בְּשָׂרְךָ לְעוֹף הַשָּׁמַיִם" (שמואל א יז, מד) דוד עונה "אַתָּה בָּא אֵלַי בְּחֶרֶב וּבַחֲנִית וּבְכִידוֹן וְאָנֹכִי בָא־אֵלֶיךָ בְּשֵׁם ה' צְבָאוֹת" (שמואל א יז, מה) ומאיים בחזרה (מו). (גם: יוזמה ומהירות – "וַיְמַהֵר דָּוִד וַיָּרָץ הַמַּעֲרָכָה" (שמואל א יז, מח); הסתמכות על ניסיון קודם – "ה' אֲשֶׁר הִצִּלַנִי מִיַּד הָאֲרִי וּמִיַּד הַדֹּב הוּא יַצִּילֵנִי מִיַּד הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה" (שמואל א יז, לז).)

כל הבגרויות בתנ"ך עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/tanach